

Beste leerkracht,

Binnenkort gaat u met uw leerlingen naar de voorstelling TUTU van Lichtbende. Lichtbende maakt voorstellingen die zich bewegen op de grens van abstractie. De verhaallijn ligt niet vast en er wordt geen gebruik gemaakt van het gesproken woord. De beelden en de muziek spreken voor zichzelf en er is ruimte voor de toeschouwer om eigen woorden te geven aan het verhaal. Vaak vinden volwassenen het moeilijker om met deze vrijheid om te gaan dan kinderen. Geen enkele interpretatie van de voorstelling is 'goed' of 'fout'. De verschillende verhalen mogen naast elkaar bestaan. Stimuleer de kinderen om woorden te geven aan wat ze gezien hebben en maak ruimte voor al deze verhalen.

Bij deze brief vindt u een docenthandleiding en een werkboek voor leerlingen. U kunt dit materiaal gebruiken om uw leerlingen voor te bereiden op het bezoek aan TUTU. En om de voorstelling na te bespreken. Het materiaal is geschikt voor leerlingen van groep 3 tot en met de hoogste klas van de bovenbouw. U als docent kunt het niveau verhogen door gericht een keuze te maken uit de verdiepingsopdrachten (zie bijlage).

In het materiaal zijn de volgende leergebieden en de daarbij behorende kerndoelen verwerkt: oriëntatie op jezelf en de wereld en kunstzinnige oriëntatie. Het lesmateriaal richt zich op twee aspecten van de voorstelling. De inhoud (de verhaallijn en de betekenis van het verhaal) en de vorm (de projecties en de muziek).

Wij wensen u en uw klas veel plezier met *TUTU*!

Met vriendelijke groet,

Lichtbende

Beeld: Marie Raemakers, Rob Logister
Muziek: Axel Schappert, Helene Jank

www.lichtbende.nl
www.facebook.com/lichtbende

Dit lesboek is samengesteld door Tamar van Loon.

lichtbende

VOORBEREIDING: De voorstelling TUTU

In de voorbespreking van de voorstelling worden kinderen voorbereid op twee aspecten van de voorstelling: vorm en inhoud. De vorm is het meest opvallend: projecties, geen gesproken woord, livemuziek. De opdrachten bereiden de kinderen voor op de verschillende instrumenten die ze gaan zien. Bij de inhoud wordt heel globaal de verhaallijn aangekondigd.

Tijd: Ongeveer 15-20 minuten.

Materiaal: Werkboek, pen of potlood.

Doel: Leerlingen een kader aanbieden voor het interpreteren/plaatsen van het verhaal.

Leerlingen attent maken op de gebruikte techniek, zodat leerlingen daar gericht naar kunnen kijken.

Antwoorden:

De toverlantaarn....

De toverlantaarn is een projector die in 1659 is uitgevonden door de Nederlandse wetenschapper Christiaan Huygens. Op www.lichtbende.nl onder 'educatie' worden de geschiedenis en werking van de toverlantaarn beschreven. Bij de toverlantaarn wordt een lichtdoorlatend voorwerp tussen de lenzen van de lantaarn geplaatst. Het licht projecteert het voorwerp vergroot op het doek. De lenzen draaien het beeld om, waardoor het voorwerp ondersteboven en gespiegeld in de lantaarn moet worden geschoven.

De toverlantaarn is de voorloper van de filmprojector en de beamer.

De muziek....

Dit zijn plaatjes van een paar van de instrumenten die je straks gaat horen. Weet jij al hoe ze heten en hoe ze klinken?

Ze heten: een gong, een tuba, een tamboerijn, een xylofoon en een trombone .

Ze klinken (probeer de klank in een woord te vatten): boiiing, toehoet, rinkel, ting-tang, teteretet.

Een danseres...

Wat denk jij dat het meisje allemaal moet leren om een goede danseres te worden?

Heel veel antwoorden zijn hier natuurlijk goed, maar stuur in ieder geval naar 'doorzetten', 'veel oefenen' en 'goed luisteren naar muziek'.

lichtbende

NABESPREKING: **Het vervullen van je hartenwens**

Denk er bij de nabespreking van de voorstelling aan dat er geen 'goede' of 'foute' interpretaties zijn van wat de kinderen gezien hebben. Zij geven woorden aan hun verhaal. De eerste opdrachten voor na de voorstelling gaan over de inhoud: de verhaallijn van de voorstelling.

De opdrachten stimuleren de kinderen om na te denken over wat ze gezien hebben en om dit te vertalen naar hun eigen werkelijkheid. Net als het meisje in de voorstelling zijn zij al een paar keer uit hun schoenen gegroeid. Deze schoenen verbeelden het proces van ontwikkeling en hun pad naar het vervullen van hun hartenwens. Net als het meisje in de voorstelling hebben zij een hartenwens, een droom. En net als in de voorstelling is die droom niet altijd eenvoudig te vervullen. Daarvoor zullen ze moeten leren om door te zetten en met tegenslagen om te gaan.

Tijd: Ongeveer 20 minuten.
Materiaal: Werkboek, pen of potlood.
Doel: Leerlingen kunnen woorden geven aan wat ze gezien hebben in de voorstelling.
Leerlingen krijgen inzicht in de ontwikkeling van het meisje.
Leerlingen krijgen inzicht in hun eigen hartenwens en denken na over hoe ze die bereiken kunnen.

Antwoorden:

Aan de schoenen van het meisje kun je zien dat ze steeds groter wordt. De jurkjes hieronder staan in de juiste volgorde. Geef met lijntjes aan welke schoenen bij welk jurkje horen.

Heb jij ook bijzondere schoenen waaraan je kunt zien wat jouw droom is? Bijvoorbeeld paardrijlaarzen, skischoenen, klompen, duikflippers, motorlaarzen, astronautenlaarzen, sportschoenen of clownschoenen. Je mag je antwoord tekenen of opschrijven.

Tip: het is leuk en leerzaam om de resultaten in groepjes te laten uitwisselen.

Wat is jouw hartenwens?

Stimuleer leerlingen hier om tot een persoonlijke hartenwens te komen. Ze moeten proberen om verder te kijken dan profvoetballer worden of een Disneyprinses. Stimuleer zaken als: astronaut, ontdekkingsreiziger, uitvinder, dokter etc. Stuur de antwoorden richting een doel dat kinderen kunnen bereiken in hun leven. Dus vermijd hartenwensen die neerkomen op: ik wens dat mijn opa weer beter wordt of dat mijn hamster niet meer dood is. Het gaat bij deze hartenwens om het willen waarmaken van een droom, met vallen en opstaan.

Hoe ziet jouw hartenwens eruit? Teken je wens hier of zoek een plaatje dat bij jouw hartenwens past. (Deze opdracht is eventueel te gebruiken voor het verdiepingsmateriaal: een schaduwfiguur maken van je hartenwens. Deze opdracht kunt u vinden in de bijlage bij deze handleiding.)

Wat moet je nog leren om je hartenwens te bereiken?

Welke vaardigheden, opleiding, karaktereigenschappen zijn er nodig om het doel te bereiken? Denk aan studeren, veel herhalen, hard trainen, creativiteit, discipline, doorzettingsvermogen etc. Leren doe je met vallen en opstaan, je moet veel oefenen en doorzetten. Uiteindelijk kun je je doel bereiken, net als het meisje uit de voorstelling.

Wat lijkt je moeilijk aan het bereiken van je hartenwens? En wat kun je doen om het makkelijker te maken?

Mislukken hoort erbij, je kunt leren van je fouten en je aanpassen aan je veranderende omgeving. Doorzettingsvermogen is hierbij een belangrijke eigenschap. Stimuleer het denken in oplossingen.

lichtbende

Je eigen schaduwfiguur maken!

De techniek van de voorstelling biedt veel aanknopingspunten voor knutselactiviteiten of technieklessen. In het werkboek hebben wij bewust geen keuze gemaakt. De voorstelling wordt door kinderen van uiteenlopende leeftijden bezocht. De knutselvaardigheid is dus van verschillend niveau. Op onze website zijn gratis allerlei andere opdrachten speciaal gemaakt bij deze voorstelling te vinden. U kunt de kinderen ook zelf laten kiezen. Daarnaast geven we op onze website tips voor schaduwspelletjes, is er verdere informatie te vinden over de werking en de geschiedenis van de toverlantaarn en geven we achtergrondinformatie over de inspiratiebronnen van TUTU op gebied van beeld, dans en muziek.

De knutselopdrachten zijn speciaal voor kinderen gemaakt en al met succes uitgevoerd in de praktijk. Stimuleer kinderen om afval en ander 'waardeloos' materiaal te gebruiken voor hun eigen schaduwfiguur.

Knutselopdracht: schaduwfiguur van je hartenwens maken

Hoe ziet jouw hartenwens eruit? Dat het meisje dat danseres wilde worden, konden we goed zien aan haar mooie rode dansschoenen. Kies een belangrijk voorwerp dat te maken heeft met jouw hartenwens (bijvoorbeeld een raket, stethoscoop, voetbalschoen, microfoon) en maak daar een schaduwfiguur van.

lichtbende

BIJLAGE: Verdiepingsmateriaal bij de voorstelling TUTU

Interviewopdracht: foto van opa of oma

In de voorstelling zie je de foto van een meisje die gemaakt is in 1930. Dat is lang geleden! In die tijd waren jouw opa en oma ongeveer net zo oud als dat meisje. Ook jouw opa en oma hadden toen een hartenwens, net zoals het meisje uit de voorstelling en net zoals jij nu! Ga op zoek naar zo'n oude foto van je opa of oma en vraag eens of zij nog weten welke wens zij hadden.

Je gaat je opa of oma interviewen. Zo'n interview moet je goed voorbereiden. Bedenk van tevoren ongeveer tien vragen die gaan over de hartenwens en de tijd waarin je opa of oma leefde. We zetten de eerste vragen voor je op een rijtje, daarna kun je zelf nog extra vragen bedenken.

Vraag 1. Wanneer is deze foto gemaakt? Hoe oud was u toen?

Vraag 2. Waar is deze foto gemaakt?

Nu ga je nog vier vragen bedenken die over de hartenwens van je opa of oma gaan, over de uitdagingen en of en hoe ze hun wens hebben kunnen vervullen.

Vraag 3 .....

Vraag 4.....

Vraag 5.....

Vraag 6.....

Tips:

- Schrijf de antwoorden van je opa of oma op, terwijl jullie praten. Alles proberen te onthouden is vaak lastig.
- Misschien kun je het interview opnemen met de telefoon van je vader of moeder.
- Als je het lastig vindt om vragen te bedenken, denk dan aan zinnen die beginnen met de woorden: wie? wanneer? wat? waar? hoe? waarom?

Mogelijk vervolg interviewopdracht

- Neem de foto mee naar school en vertel je klasgenoten wie er op de foto staat, wanneer de foto is gemaakt en wat de hartenwens van je opa of oma was. Welke uitdaging kwamen ze tegen? Hoe hebben ze hun hartenwens kunnen vervullen?

lichtbende